ल्याच्छिंशांशमाहरेत् । द्विगुणं तु तृतीयेऽह्नि परतः क्रेतुरेव तदिति" । परतः तृतीयाहात् परतः क्रेतुरेव तत् क्रीत्वा अनुशयादिकं न कुर्यादित्यर्थः । यत्तु मनुवचनम् "क्रीत्वा विक्रीय वा किञ्चिद्यस्येहानुशयो भवेत् । सोऽन्तर्दशाहात्तद्द्रव्यं दद्याच्चैवाददीत वेति" तदुपभोगे नश्वरद्रव्यमद्रव्यानशयनादिविषयम् । यत्तूपभोगेन विकारप्राप्तिं सदोषमपि तत् परीक्षाकालमध्येऽपि न प्रतिदेयमित्याह नारदः "परिभुक्तन्तु तद्दासः क्षणरूपं मलीमसम् । सदोषमपि तत् क्रीतं विक्रेतुर्न भवेत्पुनरिति" । वासोपरिणसपलक्षणमिति मदनरत्ने । वासोविश्वयतैवासोति माधवीये । पण्यानां देशकाले उपचयापचयौ ज्ञातव्यावित्याह नारदः "क्रयं दृद्धिञ्च जानीयात्पण्यानामागमन्नयेति" । अश्वादिपण्यानामस्मिन् कालेऽस्मिन्देशे च क्रयं दृद्धिं वा जानीयात्तथागमं कुलीनत्वादिज्ञानार्थम् उत्पादकजन्मभूम्यादिकञ्च जानीयादित्यर्थः । क्रयकाले मूल्यक्षयदृद्धिदोषदर्शनमन्तरेण क्रीतविक्रीतयोः प्रत्यर्पणे पुनर्ग्रहणे दण्डमाह याज्ञवल्क्यः "दृद्धिं क्षयं वा वणिजा पण्यानामविजानता । क्रीत्वा नानुशयः कार्यः कुर्वन् षट्भागदण्डभागिति" । दृद्धिं मूल्यदृद्धिम् अविजानता क्रीत्वा एवं मूल्यक्षयमविजानता विक्रेत्रेत्यर्थः । परीक्षाकालातिक्रमेण प्रत्यर्पणे दण्डमाह मनुः "ग्रहणे तु दशाहस्य न दद्यान्नापि दापयेत् । आददानो ददच्चैव राज्ञा दण्ड्यः शतानि षडिति" । दशाहग्रहणं परीक्षाकालस्य पूर्व्वोक्तस्योपलक्षणम् । सर्वमेतत्परिभाषणमृते परिभाषणं तु तदनुसारेणैव प्रतिदानं तद्भावादिकं मन्तव्यम् । क्रयानुशयोऽयत्र ।

क्रुञ्च् पुंस्त्री० क्रुञ्च-क्विन् "दृशिगत्यादि०" पा०नि० नलोपाभावः(क्रौञ्चक)१बकभेदे अमरः स्त्रियां टाप् । २हंसे च "अङ्ग्रः क्षीरं व्यापिबत् क्रुञ्चाङ्गिरसोऽधया । चतेन सत्यमिन्द्रियम्" यजु०१९।७२ "आङ्गिरसः अङ्गानां रसः प्राणोऽथया क्रुञ्चः हंसोभूत्वा धिया प्रज्ञया अङ्ग्रः सकाशात् क्षीरं दुग्धमपिबत् पिबति संसृष्टाभ्यां क्षीरोदकाभ्यां क्षीरमेव हंसः पिबतीति जातिस्वभावः" वेददी० ।

क्रुञ्च पुंस्त्री० क्रुञ्च-अच् । (क्रौञ्चक) बकभेदे अमरः "वायवे बलाका इन्द्राग्निभ्यां क्रुञ्चान्" यजु० २४।२२ "क्रन्दविष्णो लोहिताक्षिः पुष्करसादस्ते त्वाष्ट्रा, वाचे क्रुञ्चः" यजु० २४।२१ स्त्रियां संयोगोपधत्वात् टाप् । पुंयोगे तु अजा०टाप् । टाबन्तः। २वीणाभेदे स्त्री शब्दरत्ना० । ततः चतुरर्थी नडादि० छ कुरुचुञ्चय । क्रुञ्चकीय तन्निर्मितदेशादौ । क्रुञ्चा वीणाऽस्यस्य क्रुञ्चावकी अस्त्यत्र वा मतुप् यवादि० न मस्य वः । क्रुञ्चामत् तद्युक्ते त्रि० ३क्रौञ्चपर्व्वते पु० हेमच० । स्वार्थे अण् । क्रौञ्च स्वनामख्याते पर्व्वते क्रौञ्चदारणः। बकभेदे च "ददर्श भगवांस्तत्र क्रौञ्चयोश्चारुदर्शनम्" "यत् क्रौञ्चमिथुनादेकमवधीः काममोहितम्" रामा० आ० २स० । स्त्रियां तु अणन्तत्वात् ङीप् । "निशम्य रुदतीं क्रौञ्चीमिदं वचनमब्रवीत्" रामा० आ० २स० ।

क्रुड निमज्जने धमीभावे च तु० कुटा० प० अक० सेट् । क्रुडति अक्रुडीत चुक्रोड-क्रोडः ।

क्रुथ हिंसने क्र्या० प० सक० सेट् चान्द्राः । क्रुथ्नाति अक्रोथीत् चुक्रोथ । क्रोथः ।

क्रुध कोपे दिवा० पर० अक० सोपसर्गः सक० अनिट् । क्रुध्यति मृत्यमभिक्रुध्यति लृदित् अक्रुधत् । चुक्रोध-क्रोद्धा क्रोत्स्यति । क्रोद्धव्यम् क्रोध्यम् क्रोधनीयम् क्रोद्धा क्रोधी क्रुद्धः । क्रुध्यन् क्रोधः। क्रुद्ध्वा संक्रुध्य" "चुक्रोध पुरुषादकः" भा० आ०१५३अ० "दुर्मेभ्यः क्रुध्यमानास्ते तपोदीपितमन्यवः" भाग०६,४,५, अत्र तङ् आर्षः शक्त्यादौ चानश् वा। "क्रुध्यन् कुलं भक्षयति विप्रवह्निः" भट्टिः "क्रोधं विभो ! संहर संहरेति" कुमा० । "क्रुधद्रुहेर्ष्यासूयार्थानां यं प्रति कोपः" पा० कोपविषयस्य संप्रदानता । अरणे क्रुध्यति । "क्रुधद्रुहोरुपसृष्टयोः कर्म्म" पा० सोपसर्गस्य तस्य सम्प्रदानस्य कर्म्मता "क्रुध्यन्तं न प्रतिक्रुध्येत्" मनुः । "भृत्यमभिक्रुध्यति" सि० कौ० अन्यादुपसर्गात् परस्तु तत्तदुपसर्गद्योत्यार्थयुक्तक्रोधे सक० प्रति+वैपरीत्येन क्रोधने सक० "क्रुध्यन्तं न प्रतिक्रुध्येत्" मनुः

क्रुध् स्त्री क्रुध-सम्प० भावे क्विप् । कोपे कामव्याघातहेतुके चित्तवृत्तिभेदे अमरः "इतिक्रुधाऽऽक्रुध्यत तेन केतकम्" नैष० । छन्दस्त्वात् या टाप् क्रुधा

क्रुधमिन् त्रि०क्रुध-बा० मिनि किच्च । क्रोधयुक्ते "शुभ्रो वः शुष्मः क्रुधमी मनांसि" ऋ० ७।५६।८

क्रुन्च(ञ्च) कौटिल्ये, अल्पीभावे च अक०पर०सेट् । क्रुञ्चति अक्रुञ्चीत् चुक्रोञ्च । क्रुञ्चः क्विन् क्रुङ् अत्र "चोः कुः" पा० चवर्गान्तत्वेन कुत्वप्राप्तौ दृशिगत्यादिना क्विनं विधाय "क्विन् प्रत्ययस्य कुः" पा० क्विनन्तस्य पृथक् कुत्वविधानात् संयोगान्तलोपात् प्राक् कुः। भावे क्रुच्यते अक्रुचि । केचित्तु दृशिगत्यादिसूत्रे क्रुञ्चामिति निर्देशात् क्रुञ्चेति लो-